

NODAVLAT MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA TA'LIM-TARBIYANI O'YIN ORQALI YETKAZISH

 [10.70728/tech.v2.i03.022](https://doi.org/10.70728/tech.v2.i03.022)

Xallokova Maksudaxon Ergashevna

Farg'ona davlat universiteti maktabgacha ta'lim kafedrası katta o'qituvchisi, p.f.b.
f.d (PhD)

Nuriddinova Muslima Komiljon qizi

Farg'ona davlat universiteti magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqola nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida maktabgacha yoshdagi bolalarning asosiy faoliyati o'yin bo'lishi, ta'lim-tarbiyani o'yin orqali o'zlashtirish, o'yin orqali bilim berish haqida so'z yuritilgan.

Аннотация: This article discusses the fact that the main activity of preschool children in non-governmental preschool educational organizations is play, the acquisition of education through play, and the provision of knowledge through play.

Abstract: В статье рассматривается тот факт, что основной деятельностью дошкольников в негосударственных дошкольных образовательных организациях является игра, получение образования через игру, предоставление знаний через игру.

Kalit so'zlar: o'yin, bolalar o'yinlari uchun sharoit yaratish, o'zaro munosabat, rivojlantiruvchi muhit, qoida, o'yinga asoslangan ta'lim, erta bolalik

Key words: : game, creating conditions for children's games, interaction, developmental environment, rules, game-based education, early childhood

Ключевые слова: игра, создание условий для детской игры, взаимодействие, развивающая среда, правила, игровое обучение, раннее детство

O'yin maktabgacha yoshda yetakchi faoliyatdir. O'yin orqali ta'lim olish bolalarni ta'lim olishi va rivojlanishining yondashuvlaridan biridir. O'yin – bu bolani o'zini va atrofidagi dunyoni o'rganishga undashning tabiiy usuli. O'yin bolaning shaxsiyati, uning bilish, ijtimoiy-hissiy, ijodiy va jismoniy jihatlarini rivojlantiradi. O'yinda bolalarning tengdoshlari va pedagogi bilan o'zaro munosabati nutq va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi, uning motorikasi takomillashib boradi.

O'yin boshqa bolalar bilan hamkorlikda ta'lim olish imkoniyatini yaratadi, ularga tavakkal qilish, xato qilish va qiyinchiliklarni yengish imkonini beradi. Va, eng muhimi, o'yin ta'lim olishni quvonchli qiladi, bolalarning tasavvurini va ijodkorligini rivojlantiradi. O'yin har xil bo'lishi mumkin – bolaning yoki bolalar guruhining tashabbusi bilan to'laligicha erkin, pedagogning minimal yoki to'liq ishtirokisiz - pedagog tomonidan tashkil etilgan va uning ko'rsatmalari yordamida amalga oshiriladi.

Erkin o'yinning ahamiyatini tushunish va e'tirof etish bilan birga, uyushgan o'yinda pedagogning hal qiluvchi rolini ham tan olish kerak.

Ta'lim va tarbiya jarayoni o'yin o'ynash imkoniyatini ta'minlashi kerak, rivojlantiruvchi muhit esa o'yin o'ynash imkoniyatiga hissa qo'shishi kerak. O'yin uchun sharoit yaratish, ya'ni bolalarni yetarli vaqt, joy, qo'llab-quvvatlovchi resurslar va o'yinchoqlar bilan ta'minlash juda muhimdir.

Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlaydigan pedagoglar bolalar o'yiniga yordam berishlari muhimdir.

Bolalar o'yinini tashkil etishda pedagogning o'rnini quyidagilar bilan ifodalanadi:

• **bolalar o'yinlari uchun sharoit yaratish (vaqt, joy, resurslar).** Pedagog o'yin maydonchasini tayyorlaydi, bolaning yoshi, qiziqishlari, qobiliyati va madaniyatiga mos keladigan rag'batlantiruvchi o'yin resurslari bilan ta'minlaydi. Pedagog xavfsizlik talablariga rioya qilgan holda xona ichida va tashqarisida ham o'yin uchun imkoniyatlar yaratadi;

• **bolalar o'yinini rivojlantirish.** Pedagog bolalarga o'yin orqali o'rganish va rivojlanishlari uchun imkoniyatlar yaratadi. Pedagog bolalarga o'yin holatiga kirishga va yoki o'ynashni davom ettirishga yordam beradigan ko'nikmalarni shakllantiradi. U bolalarning individual xususiyatlari, ularning qiziqishlari, qobiliyatlari va rivojlanish ehtiyojlarini kuzatish asosida o'yinni rejalashtiradi;

• **bolalarning o'yinda o'zaro munosabatda bo'lishiga yordam berish.**

Bolalarni o'yinda kuzatish pedagogga bolaning boshqa bolalar bilan qanday o'ynashini, bola o'yinda qanday ko'nikma va malakalarni namoyon etishini, o'yin orqali qanday ko'nikmalarni rivojlantirish kerakligini anglashga yordam beradi. Pedagog o'yinga qo'shib, bolaning ta'lim olishini, uning tasvirlash, tushuntirish, asoslashi, tegishli tilni qo'llash qobiliyatini, shuningdek, ijobiy xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirishga ko'maklashadi;

• **bolalarga o'zlarini va qobiliyatlarini namoyish qilish imkoniyatini berish.**

Pedagog rejalashtirishda bolaning o'z g'oyasi asosida yoki uning tashabbusi bilan o'ynash uchun yetarli vaqt ajratadi, bunda bolalar shoshmasdan va kattalar tomonidan to'xtatilishidan qo'rqmasdan o'ynashlari mumkin. Bolalarga erkin o'yin uchun vaqt va kattalarning faol aralashuvisiz o'zlarini va qobiliyatlarini ifoda etish imkoniyati beriladi. Bolalarda o'yin orqali diqqat xotira va idrokni qiyinchiliklarsiz shakllantirish mumkin. Chunki bola o'yin jarayonida o'zini erkin his etadi. O'yin o'ynayotgan paytidagi malumotlarni ham bajonidil qabul qiladi. Maktabgacha yoshda bolalar rivojlanishida qiziqarli doira o'yinlarining afzalliklarini e'tiborsiz qoldirib bo'lmaydi. Bunday o'yin ko'plab muhim ko'nikmalarni o'rgatishi mumkin, undan keyin yosh avlod o'z tasavvurini chuqurlashtirish uchun foydalanishi mumkin. Shuningdek, u hayotdagi asosiy

ko'nikmalar bo'lgan ko'z bilan aloqa qilish, o'z navbatini kutish, his-tuyg'ularni tushunish va ularga qanday munosabatda bo'lish va tinglash kabi ijtimoiy-emotsional o'rganishni rag'batlantiradi. Misol uchun, agar bola raqobatbardosh bo'lsa va yutqazishni yoqtirmasa, bunday xatti-harakatlarga qanday munosabatda bo'lasiz? O'yinni o'ynashni davom ettirish - bu muammoni hal qilishning bir usuli. O'yin qoidalari bo'yicha o'ynash, shuningdek, bolaga chegaralarni ko'rishga va raqibini qanchalik uzoqqa bora olishini o'rganishga yordam beradi.

Hozirgi zamon pedagogikasida bola bilan do'stlik muhitida ishlash yaxshiroq samara beradi. Tarbiyachilar o'yin jarayonida o'zlari ham ishtirok etishlari iliq munosabatlarga sabab bo'ladi. Tarbiyalanuvchilarga har doim g'alaba qozonishga ruxsat berish unga boshqalar bilan til topishish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalar ustida ishlash imkoniyatini bermaydi. U har safar g'alaba qozonish mumkin emasligini qanchalik tez bilsa, bu uning uchun shunchalik yaxshi bo'ladi. Bola g'alaba va mag'lubiyat haqiqatini yoshligidanoq o'rganadi. O'yinlar bolaga ushbu hayotiy ko'nikmani tushunishning samarali usuli bo'ladi.

Yaxshi jismoniy va ruhiy salomatlikka ega bo'lish uchun bolalar tug'ilishdan to o'smirlik davriga qadar rejalashtirilmagan o'yinga asoslangan o'zlashtirish va o'rganish imkoniyatlariga muhtoj. O'yinga asoslangan ta'lim faol, sog'lom va baxtli bo'lishning yoqimli vositasidir. Bola o'rganishdan zavqlana oladi o'yin orqali. Agarda biz pedagoglar ta'lim-tarbiya jarayonini doimiy o'yinlar bilan olib borsak, sifatli natijaga erishishimiz haqiqat. Shaxsan o'z tajribamdan kelib chiqsam, bola uchun o'qib o'rgangandan, o'ynab o'rgangan foydaliroq. Bola bu jarayonda ilk yoshdan ijtimoiy munosabatga kirishadi, jismoniy, ruhiy va mantiqiy fikrlash tomonidan ham rivojlana oladi. Ularning tasavvurini, ijodkorligini va muammoni hal qilish qobiliyatini rag'batlantiradigan, hissiy farovonlikni ta'minlaydigan jarayon ham aynan mana shu qiziqarli faoliyatlardir.

Eng muhimi, kattalar yosh avlod bilan yangi va qiziqarli o'yinlarni o'rganishni yaxshi ko'radilar va ularning vaqtlari yangi g'oyalarni o'rganish va umumiy ruhiy farovonligini saqlab qolish uchun sarflanganligini tushunadilar. Farzandingiz tasodifan u o'ynayotgan o'yinga qo'shilishingizni so'rasa, ikkilanmang, shunchaki boring! Tarbiyachilar ham aynan o'yin faoliyatida bolalar bilan birgalikda o'ynashlari darkor. Bu jarayon samimiylikni oshiradi.

Bolalar bilan ko'chaga chiqish va o'yin maydonchasida o'ynashni maqsad qiling. Ochiq havoda o'yin va tabiat bola uchun foydalidir, chunki ular atrofdagi dunyo haqida ko'proq ma'lumot olishni boshlaydilar va ularning hissiy rivojlanish ehtiyojlarini qondirishga yordam beradi.

Bolalar nafaqat o'ynashni, balki o'rganishni ham bilishadi. Ular o'ynab yurganlarida, sizning aniq ko'rsatmalarigizga e'tibor bermasliklari va o'z-o'zidan ishlarni qilishning g'ayrioddiy usullarini topishlari mumkin. Kichkintoylar qurilish

bloklarini nafaqat minoralar yasashda ishlatishadi, balki choʻtkasiz boʻyashni ham xohlashlari mumkin! Bunday hollarda bolani erkin qoʻying.

Oʻyinga asoslangan taʼlim bolalarga taʼm, teginish, koʻrish, eshitish va hidlash orqali barcha his-tuygʻularini ishlatishga yordam beradi. Shuningdek, ular atrofdagilarni kuzatib boradilar va bu odamlarning gapirishlari va oʻzini tutishlariga taqlid qilishni sodda va oson deb bilishadi. Hech qachon bolangizni majburlamang va unga yoqmaydigan narsani majburlamang.

Tabiatan tasavvurga ega boʻlgan bolalar oʻyinchoq telefonida xayoliy qoʻngʻiroq qiluvchi bilan xursand boʻlib gaplashadilar. Bunday oʻyinni faol ragʻbatlantirish kerak, chunki u bolaning tasavvurini rivojlantirishga yordam beradi va uning intellektual rivojlanishiga yordam beradi.

Oʻyin oʻynash orqali bolangiz oʻrganishga koʻproq ragʻbatlantirilishi va ishtirok etishi, diqqatni jamlash va diqqat bilan tinglash va berilgan vazifalar toʻplamini bajarish uchun osongina jalb qilish qobiliyatini rivojlantirishga koʻproq moyil boʻlishi mumkin. Oʻyinlar bolaga jamoaviy oʻyinchi boʻlishga ishonch beradi va oʻzi uchun qanday masʼuliyatni his qilishni biladi.

Aksariyat oʻyinlar muammolarni hal qilish strategiyasi va rejalashtirishni talab qiladi. Oʻyinda bir qator strategiyalarni qoʻllash orqali yosh bolalar muammolarni hal qilish va aqliy bilish imkoniyatlarini oshirish uchun ishchi xotirasidan foydalanishni oʻrganishlari mumkin. Oʻyin oʻynashda qoʻllaniladigan strategiyalar bilan miyani ragʻbatlantirishning oʻzi ajoyib miya mashgʻuloti boʻlishi mumkin.

Ijobiylikni yaratish va bolani ishtirok etishga undash va oʻrganishga sogʻlom munosabatni rivojlantirish uchun faoliyatda oʻyinlardan foydalanish mumkin. Bola oʻyin oʻynayotganda, u bajarilishi kerak boʻlgan muhim qoidalar va harakatlarni eslab qolishi kerak. Shuningdek, u tezkor oʻylash va harakat qilish uchun oʻzining ishchi xotirasidan foydalanadi.

Oʻyinga asoslangan taʼlim yangi bilimlardan foydalanish va mustahkamlash uchun ajoyib vositadir.

Oʻyinga asoslangan taʼlim erta bolalik taʼlimining eng qiziqarli va boyituvchi qismlaridan biridir. Quyida taʼlim sohasidagi oʻyinlarning bir nechta afzalliklari keltirilgan:

1. Jismoniy va ruhiy salomatlikni mustahkamlaydi
2. Ijodkorlik va tasavvurni ragʻbatlantiradi
3. Muammoni hal qilish koʻnikmalarini oshiradi
4. Sensor rivojlanishini kuchaytiradi

5. Savodxonlik va hisoblash qobiliyatlarini rag‘batlantiradi

Bolalar uchun o‘yinga asoslangan o‘quv faoliyati ularning asosiy ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun mo‘ljallangan, shuningdek, ularga tajriba, kashf qilish va yechimlarni topish uchun keng imkoniyatlarni taqdim etadi, bu esa tezda o‘zlariga ishonchni oshiradi.

Natijada, rejalashtirilmagan o‘yin maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ta’lim faoliyatining asosiy tarkibiy qismidir.

Nima uchun erta bolalikda ishtirok etish muhim?

Bolalarni ijodkorlikka, tasavvurga va kashfiyotlarga jalb qiladigan o‘yinlar, san’at va rolli o‘yinlar kabi bolalarni rivojlantirish faoliyati vaqt o‘tishi bilan bolaning munosabatini shakllantirishga yordam beradi. Erta bolalik davridagi ta’limga jalb qilishning ahamiyati:

1. Miyadagi neyron tarmoqlarning rivojlanishiga yordam beradi
2. Nozik vosita ko‘nikmalarini yaxshilaydi
3. Innovatsiyalar uchun joy yaratadi
4. Muloqot qobiliyatini oshiradi
5. Ishonch va o‘ziga bo‘lgan hurmatni oshiradi

Bolalar uchun qiziqarli o‘quv mashg‘ulotlari, masalan, o‘yinlar, san’at va hunarmandchilik, musiqa va boshqalar bolaning motivatsiyasini kuchaytiradi, chunki ular tabiiy ravishda yangi va qiziqarli o‘rganish usullariga moyil. Bolalar o‘zlari yaxshi ko‘radigan bolalarni rivojlantirish mashg‘ulotlarida qatnashganda, ularning diqqatini jamlash, diqqatni jamlash qobiliyati va e’tibor tezligi yaxshilanadi.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, Hozirgi kunda nodavlat maktabgacha ta’lim tashkilotlarining ko‘p qismi o‘zining shaxsiy o‘quv dasturi yoki rivojlangan davlatlar texnologiyalari asosida jarayonni tashkil etmoqda. Bu texnologiyalardagi asosiy faoliyat turi o‘yin bo‘lib, o‘yinga asoslangan ta’lim strategiyasini amalga oshirish bolalarga yangi narsalarni kashf etishga, o‘zlarining kundalik vazifalarini ijodiy tarzda bajarish uchun turli yondashuvlar bilan tajriba o‘tkazishga va kundalik mashg‘ulotlarning bir qismi sifatida duch kelgan muammolarga yechim topishga yordam beradi. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o‘yinga asoslangan ta’lim tadbirlarini o‘z ichiga olgan holda, bolalar o‘ziga ishonchni qozonadilar va o‘rganishga intilishadi. O‘yinga asoslangan ta’lim bolalarning har tomonlama rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashning eng samarali strategiyalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ilk qadam davlat o‘quv dasturi, 2022-yil 20-21-sahifa.
2. Boltayeva F. A., Ibrohimova N. N. Maktabgacha ta’limda integral darslar –

innovatsion loyiha sifatida. “Science and Innovation”. International scientific journal. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6626043> 2022 y., 2-son. 292 b.

3. Boltayeva F. A. Esonaliyeva O. Yoshlar hayotida virtuallashuv sabablari va omillari. “Fan, ta’lim va amaliyot integratsiyasi” FTAI, Jild: 03, Nashr: 06, June 2022. 232 b

<https://bilig.academiascience.org/index.php/isepsmj/article/view/588>

4. Khallokova, M. E. (2018). Important Aspects of Establishing Non-State Educational Institutions. Eastern European Scientific Journal, (2)

5. Khallokova, M. (2022). Modernization of the education system in non-governmental educational institutions. Society and Innovations, 3 (1), 151-157.

6. F.A.Boltayeva. The Essence of Integrating Innovative Technologies in Preschool Education.

Pindus Journal Of Culture, Literature and ELT. 110

<https://literature.academicjournal.io/index.php/literature/article/view/256>

7. M.K.Nuriddinova (2023): Educational Research in Universal Sciences (ERUS)
MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTIDA TA’LIM – TARBIYA ISHLARI